

اثرات مشترك فرهنگ ساز در فقه اسلامی

یکی از خصوصیت های مهم علم فقه تقویت فرهنگ متكامل عبودیت است ظرفیت عظیمی در این علم به عنوان يك عنصر فرهنگ ساز برای ایجاد فرهنگ تعبد در جوامع وجود دارد.

یکی از خصوصیت های مهم علم فقه تقویت فرهنگ متكامل عبودیت است ظرفیت عظیمی در این علم به عنوان يك عنصر فرهنگ ساز برای ایجاد فرهنگ تعبد در جوامع وجود دارد.

شبکه اجتهاد؛ بدون تردید یکی از مهمترین عواملی که اثر عظیمی در فرهنگ جوامع مسلمان داشته و بخشی از فرهنگ جوامع اسلامی از این عامل تأثیر پذیرفته فقه اسلامی بوده است. علم فقه به عنوان یکی از علوم اسلامی که یکی از تأثیر گذارترین عوامل فرهنگ ساز در فرهنگ اسلامی است، جایگاهی عظیم در فرهنگ جوامع شیعی داشته و اثر قابل توجهی در فرهنگ تشیع گذارده است. از آنجا که علم فقه ظرفیت تأثیر زیادی در نحوه زندگی افراد دارد لازم است که به تحلیل ظرفیت های فرهنگ سازی آن بپردازیم.

1. فرهنگ تعبد و بندگی:

از جمله آثاری (و شاید مهم ترین اثر) که علم فقه در فرهنگ اسلامی دارد تقویت فرهنگ تعبد و عبودیت است اگر به دقت به ادیان مختلف نگاه کنیم در خواهیم یافت که در تمام ادیان نوعی از باید ها و نباید ها وجود دارد که آن باید ها و نباید ها به منزله احکام تعبدی آن ادیان هستند بدون شك تسلیم شدن و سر فرود آوردن و مطیع بودن در مقابل فرامین قدرتی لا یزال و کامل نیاز فطری بشر است بشر از دیر زمان در برابر هر چه که احساس می کرده خدا یا خالق اوست سر تسلیم فرود آورده است والبته گاه به بیراهه رفته و راه ضلالت پیموده است باید به این نکته توجه نمود که تعبد در برابر موجود کامل در فطرت وی نهاده شده است دین اسلام نیز باتوجه به این نیاز فطری بشر احکام تعبدی را برای بشر قرار داده است والبته مسأله تعبد را نباید به دیده حقارت نگاه کرد و آن را يك آموزه غیر متمدنانه و خلاف عقل انسانی دانست تعبد و عبودیت در اسلام ریشه ای عقلانی دارد و نشان از نوعی کمال در معرفت دارد تعبد و تسلیم در همه جا نشانه ضعف عقل و اراده انسان نیست آن تعبد و تسلیم بیانگر ضعف عقل و اراده است که تسلیم بی قید و شرط در برابر موجودات هم عرض و هم مرتبه در خلقت با انسان باشد هر گاه انسان در برابر مخلوقی همچون خود سر تعظیم و تسلیم و تعبد فرود آورد می توان و بلکه لازم است او را شماتت نماییم و عمل وی را از روی ضعف عقل و سستی اراده بدانیم اما اگر تعبد و تسلیم انسان در برابر قدرت لایزال و موجود کامل متعال باشد نه تنها ضعف عقل نیست بلکه خود کوجب کمال عقل و تقویت اراده انسانی است و دلیل آن واضح است چرا که آن به کاهدان زدن است و این به خزانه دست یافتن، آن به مشتی کاه بی ارزش می رسد و این به گوهر گران سنگ حیات ابدی دست می یابد در دین مبین اسلام احکام تعبدی وجود دارد که به جای خود دتقویت کننده فرهنگ تعبد و عبودیت به جا و ممدوح است يك از خصوصیت های مهم علم فقه نیز تقویت فرهنگ متكامل عبودیت است ظرفیت عظیمی در این علم به عنوان يك عنصر فرهنگ ساز برای ایجاد فرهنگ تعبد در جوامع وجود دارد.

2. نظم الهی زندگی:

از جمله اثراتی که علم فقه در فرهنگ سازی جوامع می تواند داشته باشد ایجاد يك چهار چوب و نظم الهی در زندگی است شاید با اصطلاح شرع و شریعت آشنا باشید شرع و شریعت نام دیگری برای دین و یا احکام تعبدی آن است شرع در لغت به معنای قانون، راه، روش و... آمده است فقه نیز قانون و روشی برای زندگی به انسان می دهد هر ملت متمدنی از اول تاریخ تا به حال بدون شك قانون و شریعتی برای خود داشته است که به واسطه آن قانون و شریعت روش زندگی خود را معین می کرده داشتن شریعت و قانون نشانه تکامل و يك زندگی متمدنانه است هیچ تمدنی بدون داشتن يك روش و اسلوب برای زندگی به اهداف والا دست پیدا نخواهد کرد از نسانه های يك دین کامل نیز داشتن شریعت کامل است و بدون هیچ اغراقی اسلام کامل ترین ادیان است چرا که دارای شریعتی کامل و بسیار دقیق و جزئی است گویی خداوند متعال با قرار دادن نعمت شریعت و قوانین شرعی روش و اسلوبی الهی برای زندگی انسان تعیین کرده خداوند در قرآن خطاب به پیامبر مکرم اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: ثم جعلناك على شريعة من الامر فاتبعها ولا تتبع اهواء الذين لا يعلمون « سپس خداوند برای تو شریعت و قانونی قرار داد پس از آن تبعیت کن و از هوی و هوس جاهلان و نادانان پیروی ننما» از این آیه شریفه نکات زیادی می توان برداشت کرد مهمترین نکته ای که می توان آیه فوق برداشت نمود این است که هر کسی که روش و اسلوب زندگی نداشته باشد به ناچار و یا ناخواسته از اسلوب و روش زندگی دیگران الگو برداری میکند و برای همین است که خداوند حکیم قانون و روشی برای زندگی به پیامبر عطا نمود تا امت اسلام از روش مشرکان و اهل ملل دیگر پیروی نکنند و این خود جلوه ای از رحمت خاص حق بر امت اسلام است.

3. حفظ استقلال فرهنگی:

برای اینکه يك تمدن بتواند شکوه و بالندگی خود را حفظ نماید، نیازمند این است که از هر جهت دارای استقلال باشد و در هیچ زمینه ای وابستگی صد در صد نداشته باشد. یکی از مهمترین وجوهی که ماهیت يك تمدن به آن وابسته است وجه فرهنگی آن تمدن است فرهنگ يك تمدن آنقدر مهم است که اگر تمدنی نتواند تولید فرهنگی داشته باشد و فرهنگ اصیل خود را حفظ نماید هستی و پیوستگی آن تمدن به خطر می افتد در امت اسلام و تمدن اسلامی یکی از مهمترین عواملی که تاکنون توانسته هویت مستقلی به تمدن اسلامی بدهد همین علم فقه و قوانین فقهی است احکام و قوانینی که به واسطه علم فقه از متون دینی استنباط می شود خود عاملی شده تا امت اسلام شیوه زندگی مستقل و فرهنگی پویا و مستقل داشته باشد شاید تا به حال نام قاعده نفی سبیل به گوش شما خورده باشد و با آن آشنایی داشته باشید این قاعده یکی از محکم ترین قواعد فقهی است که از قرآن کریم نشأت گرفته است خداوند در سوره نساء آیه 141 می فرماید

...ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً #171; خداوند هرگز برای کافران بر مؤمنان راه استیلائی قرار نداده است» این آیه شریفه وقاعده استنباط شده از آن خود به تنهایی دست آویزی برای علمای اسلام بوده تا در هر زمانی که دشمنان امت اسلامی در صدد استیلای بر امت اسلام برآمدند دست آنان را قطع نمایند.

منبع: تبیان